

Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М. Лазаревського

Кафедра права, філософії та політології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Протокол №1 від 28 серпня 2020 р.

Завідувач кафедри проф. Чорний О.О.

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчального курсу
«ЦИВІЛЬНЕ ТА СІМЕЙНЕ ПРАВО»
Спеціальність 081 «Право»
Галузь знань 08 Право

2020-2021 навчальний рік

Робочу програму розглянуто і схвалено на засіданні кафедри права, філософії та політології.

Протокол № 1 від 28 серпня 2020 року.

Розробник програми : кандидат юридичних наук, доцент С.О. Віхров
Мова навчання – українська.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма)
Статус навчальної дисципліни: нормативна	Загальна кількість годин: 330 Шифр та назва спеціальності 081 право
Рік підготовки: 2 Семестри: 3, 4	Лекції (<i>теоретична підготовка</i>): 74 год. Практичні: 78 год. Самостійна робота: 178 год.
Кількість кредитів ECTS: 11	Вид контролю: іспит.

Навчальний курс «Цивільне та сімейне право» розрахований на студентів закладів вищої освіти спеціальності 081 Право з урахуванням наявності у них базового рівня знань (середньої освіти), які навчаються за освітньо-професійними програмами підготовки бакалавра. Він побудований відповідно до вимог Європейської Кредитно-Трансферної системи (ECTS).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні, законодавчі та соціально-практичні положення щодо правового регулювання цивільних та сімейних відносин в Україні, правові засади організації та діяльності учасників цих відносин.

Для освоєння змісту навчального курсу необхідно засвоїти навчальний матеріал з курсів «Теорія держави і права», «Конституційне право».

Після вивчення дисципліни отримані студентом знання, вміння та навички будуть необхідні для засвоєння навчального матеріалу курсів «Господарське право», «Адміністративне право», «Фінансове право», «Трудове право» та іншими, а також із спеціальними курсами, що вивчаються студентами.

Курс «Цивільне право» для студентів III курсу складається з двох частин, кожна з яких вивчається протягом навчального семестру. На вивчення курсу відводиться 330 годин / 11 кредитів ECTS. Зокрема курс передбачає 74 годин лекційних занять, 78 годин практичних занять, а також 178 годин самостійної роботи студентів. Формою підсумкового контролю якості знань, навичок, вмінь студентів є залік у III навчальному семестрі і екзамен у IV навчальному семестрі.

Метою викладання навчальної дисципліни „Цивільне та сімейне право” є ознайомлення студентів з теоретичними положеннями щодо правового регулювання цивільних та сімейних відносин в Україні, вивчення ними основних законодавчих та інших нормативно-правових актів, які регулюють вказані відносини, набуття вмінь і навичок застосовувати отримані знання.

Основними завданнями вивчення дисципліни „Цивільне та сімейне право” є набуття знань, вмінь і навичок, що надають студентам можливість вільно орієнтуватися в цивільному та сімейному законодавстві, вірно тлумачити положення законів та підзаконних актів, а також користуватися ними у практичній діяльності. Навчальна дисципліна „Цивільне та сімейне право” максимально наближена до реального життя і надає можливість використати одержані знання для вирішення нагальних питань.

2.ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:

Студенти повинні сформувати необхідні загальні та професійні компетентності відповідно до вимог освітньої програми:

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК1	Здатність до абстрактного мислення аналізу та синтезу
ЗК2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
ЗК3	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності

ЗК8	Здатність бути критичним і самокритичним
ЗК10	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)
ЗК11	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні
СК3	Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи
СК5	Здатність застосовувати знання засад і змісту інститутів міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права
СК7	Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: господарське право і господарське процесуальне право
СК8	Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права
СК9	Знання і розуміння основ правового регулювання обігу публічних грошових коштів
СК11	Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти
СК12	Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції
СК13	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності
СК14	Здатність до консультивання з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації
СК15	Здатність до самостійної підготовки проектів актів правозастосування
СК16	Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення
СК 17	Здатність до застосування в юридичній діяльності системи норм господарського права, які визначають порядок та принципи організації і здійснення господарської діяльності
СК 25	Вміння аналізувати нормативні акти, якими визначається компетенція органів державної влади і управління
Програмні результати навчання	
ПРН1	Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин
ПРН3	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел
ПРН 4	Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми
ПРН 5	Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю
ПРН 6	Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему
ПРН 7	Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами
ПРН 8	Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин
ПРН12	Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло
ПРН13	Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту
ПРН15	Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні

	технології і бази даних
ПРН18	Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи
ПРН20	Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів
ПРН21	Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки
ПРН22	Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях
ПРН23	Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях

Бакалавр повинен знати:

- загальні положення щодо правового регулювання цивільних та сімейних відносин;
- основні теоретичні положення, поняття і терміни науки цивільного та сімейного права;
- положення щодо суб'єктного складу, об'єктів і змісту цивільних та сімейних відносин;
- положення про правочини, представництво, строки, позовну давність;
- положення про право власності та інші речові права;
- положення про цивільні договори та зобов'язання;
- положення спадкового права;
- положення щодо правового регулювання шлюбу та сім'ї, прав та обов'язків подружжя, батьків і дітей, інших членів сім'ї та родичів;
- положення щодо влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування;
- стан основних проблем цивільного та сімейного права і законодавства.

Бакалавр повинен вміти:

- орієнтуватися в цивільному та сімейному законодавстві;
- тлумачити чинне цивільне та сімейне законодавство;
- проводити науковий аналіз, порівняння та оцінку цивільно-правових та сімейно-правових явищ;
- самостійно використовувати і застосовувати відповідні норми цивільного та сімейного законодавства;
- використовувати отримані знання у практичній діяльності.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

III навчальний семестр

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Основні положення цивільного права. Предмет і метод цивільного права. Система цивільного права. Принципи цивільного права Цивільне законодавство. Дія актів цивільного законодавства. Аналогія закону і аналогія права. Відмежування цивільного права від інших суміжних галузей права. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків. Захист цивільних прав та інтересів.

Тема 2. Фізична особа як учасник цивільних відносин. Поняття фізичної особи та її цивільна правоздатність. Цивільна дієздатність фізичної особи. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Оголошення фізичної особи померлою. Опіка та піклування.

Тема 3. Особисті немайнові права фізичної особи. Поняття, види та здійснення особистих немайнових прав фізичної особи. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Тема 4. Юридичні особи як учасники цивільних відносин. Поняття, сутність і правова природа юридичної особи. Ознаки юридичної особи. Види юридичних осіб. Організаційно-правові форми юридичних осіб. Створення юридичної особи. Державна реєстрація юридичної особи. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи. Припинення юридичної особи. Злиття, приєднання, поділ та перетворення юридичної особи.

Тема 5. Підприємницькі та непідприємницькі товариства як учасники цивільних відносин. Господарські товариства: загальні положення. Повне товариство. Командитне товариство. Товариство з обмеженою відповідальністю. Товариство з додатковою відповідальністю. Акціонерне товариство. Виробничий кооператив. Непідприємницькі товариства.

Тема 6. Держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як учасники цивільних відносин. Правові форми участі держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах. Органи та представники, через яких діють держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади у цивільних відносинах. Відповідальність за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад.

Змістовий модуль 2.

Тема 7. Об'єкти цивільних прав. Поняття і види об'єктів цивільних прав. Речі, майно як об'єкти цивільних прав. Цінні папери як об'єкти цивільних прав. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав.

Тема 8. Правочини. Поняття правочину. Види правочинів. Односторонні, двосторонні та багатосторонні правочини. Оплатні та безоплатні правочини. Загальні умови чинності правочину. Спеціальні умови чинності правочину. Форма правочину. Фіктивні правочини. Удавані правочини. Правові наслідки вчинення правочину з порушенням встановлених вимог. Недійсність правочину.

Тема 9. Представництво. Поняття і сутність представництва. Сфера застосування представництва. Представництво як інститут цивільного права. Внутрішні та зовнішні відносини представництва. Суб'єктний склад представництва. Повноваження представника. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень. Передоручення. Види представництва. Обов'язкове та добровільне представництво. Представництво, засноване на законі. Представництво, засноване на акті органу юридичної особи. Довіреність.

Тема 10. Строки в цивільному праві, позовна давність. Поняття строку та терміну. Види строків. Визначення строку та терміну. Початок перебігу та закінчення строку. Порядок вчинення дій в останній день строку. Поняття і значення позовної давності. Загальна позовна давність. Спеціальна позовна давність. Зміна тривалості позовної давності. Обчислення позовної давності. Початок перебігу позовної давності. Зупинення та переривання перебігу позовної давності. Наслідки спливу позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Змістовий модуль 3.

Тема 11. Право власності, його набуття і припинення. Поняття і значення права власності. Власність як економічна категорія. Право власності як основний і фундаментальний інститут цивільного права. Право власності в суб'єктивному розумінні. Зміст права власності. Володіння, його види і зміст. Користування та його види. Розпоряджання. Суб'єкти права власності. Здійснення права власності. Непорушність права власності. Форми права власності. Підстави набуття права власності та їх види. Спеціальні підстави набуття права власності. Похідні підстави набуття права власності. Момент набуття права власності за договором. Припинення права власності.

Тема 12. Окремі види права власності. Захист права власності. Право спільної власності: поняття і види. Право спільної часткової власності та його здійснення. Право спільної сумісної власності та його здійснення. Право власності на землю (земельну ділянку). Право власника на забудову земельної ділянки. Право на земельну ділянку при придбанні житлового будинку, будівлі або споруди, що розміщені на ній. Право власності на житло. Засади захисту права власності. Речово-правові способи захисту права власності. Зобов'язально-правові способи захисту права власності.

Тема 13. Речові права на чуже майно. Поняття і види речових прав на чуже майно. Захист речових прав на чуже майно. Право володіння чужим майном. Право користування чужим майном. Сервітут. Земельний сервітут. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій).

Тема 14. Право інтелектуальної власності. Загальні положення про право інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір (авторське право). Право інтелектуальної власності на виконання, фонограму, відеограму та програму (передачу) організації мовлення. Право інтелектуальної власності на наукове відкриття, на винахід, корисну модель, промисловий зразок, на компоновання інтегральної мікросхеми, на раціоналізаторську пропозицію, на сорт рослин, породу тварин. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування, на торговельну марку, на географічне зазначення, на комерційну таємницю.

Тема 15. Загальні положення про зобов'язання. Зобов'язальне право як підгалузь цивільного права. Поняття та сутність зобов'язання. Види цивільно-правових зобов'язань. Підстави виникнення зобов'язань. Сторони у зобов'язанні. Зобов'язання з множинністю осіб. Регресні зобов'язання. Субсидіарні зобов'язання. Заміна сторін у зобов'язанні.

Тема 16. Виконання зобов'язання. Забезпечення виконання зобов'язання. Поняття і принципи виконання зобов'язання. Виконання зобов'язання належними сторонами. Виконання зобов'язання частинами. Строк (термін) виконання зобов'язання. Місце виконання зобов'язання. Види забезпечення виконання зобов'язання. Загальні умови забезпечення виконання зобов'язання. Неустойка. Поручка. Гарантія. Завдаток. Притримання. Застава як вид забезпечення виконання зобов'язання.

Тема 17. Припинення зобов'язання. Порушення зобов'язання та відповідальність за порушення зобов'язання. Підстави припинення зобов'язання. Припинення зобов'язання виконанням. Припинення зобов'язання переданням відступного. Припинення зобов'язання зарахуванням. Припинення зобов'язання за домовленістю сторін. Припинення зобов'язання поєднанням боржника і кредитора в одній особі. Припинення зобов'язання неможливістю його виконання. Правові наслідки порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язання: підстави, функції, форми, види. Вина як підстава відповідальності за порушення зобов'язання. Підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання.

IV навчальний семестр.

Змістовий модуль 4.

Тема 18. Загальні положення про договір. Поняття та види договору. Зміст договору. Типові умови договору. Строк договору. Ціна в договорі. Публічний договір. Договір приєднання. Попередній договір. Договір на користь третьої особи. Укладення договору. Форма договору. Зміна і розірвання договору.

Тема 19. Купівля-продаж. Міна. Договір купівлі-продажу та його предмет. Форма договору купівлі-продажу. Обов'язки продавця за договором та його відповідальність. Кількість товару. Асортимент товару. Якість товару. Гарантії якості товару. Комплектність товару. Тара та упаковка за договором купівлі-продажу. Обов'язок покупця прийняти товар. Ціна товару. Оплата товару. Продаж товару в кредит. Страхування товару. Договір роздрібною купівлі-продажу. Продаж товару за зразками. Продаж товарів з використанням автоматів. Договір з умовою про доставку товару покупцеві. Договір найму-продажу. Обмін товару. Права покупця у разі продажу йому товару неналежної якості. Відповідальність за шкоду, завдану товаром неналежної якості. Договір міни.

Тема 20. Дарування. Рента. Довічне утримання. Договір дарування. Предмет договору дарування. Форма договору дарування. Сторони у договорі дарування. Обов'язки дарувальника. Договір дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому. Обов'язок обдаровуваного на користь третьої особи. Розірвання договору дарування на вимогу дарувальника. Пожертва. Договір ренти. Форма договору ренти. Сторони у договорі ренти. Передання майна під виплату

ренти. Форма і розмір ренти. Строк виплати ренти. Права та обов'язки сторін за договором ренти. Поняття договору довічного утримання (догляду). Форма договору довічного утримання (догляду). Сторони в договорі довічного утримання (догляду), їх права та обов'язки. Забезпечення виконання договору довічного утримання (догляду). Припинення договору довічного утримання (догляду).

Тема 21. Найм (оренда). Найм (оренда) житла. Позичка. Договір найму. Предмет договору найму. Плата за користування майном. Строк договору найму. Передання майна наймачеві. Якість речі, переданої у найм. Гарантія якості речі, переданої у найм. Права третіх осіб на річ, передану у найм. Користування річчю, переданою у найм. Піднайм. Переважні права наймача. Припинення договору найму. Договір прокату. Договір найму земельної ділянки. Найм будівлі або іншої капітальної споруди. Найм (оренда) транспортного засобу. Лізинг. Договір найму житла. Оренда житла з викупом. Предмет договору найму житла. Обов'язки та права наймача житла. Тимчасові мешканці. Ремонт житла, переданого у найм. Плата за користування житлом. Строк договору найму житла. Договір піднайму житла. Розірвання договору найму житла. Договір позички. Обов'язки та права сторін за договором позички. Припинення договору позички.

Тема 22. Підряд. Будівельний підряд. Договір підряду. Генеральний підрядник і субпідрядник. Виконання роботи з матеріалу підрядника та його засобами. Виконання роботи з матеріалу замовника. Ціна роботи. Ощадливість підрядника. Строки виконання роботи. Права та обов'язки сторін за договором підряду. Порядок оплати роботи. Якість роботи. Відповідальність підрядника за неналежну якість роботи. Побутовий підряд. Гарантії прав замовника при побутовому підряді. Розмір плати за договором побутового підряду. Договір будівельного підряду. Проектно-кошторисна документація. Забезпечення будівництва та оплата робіт. Передання та прийняття робіт. Відповідальність підрядника. Гарантії якості у договорі будівельного підряду. Відповідальність замовника. Договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт. Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт.

Змістовий модуль 5.

Тема 23. Послуги. Перевезення. Зберігання. Договір про надання послуг. Плата за договором про надання послуг. Строк договору про надання послуг. Відповідальність виконавця за порушення договору про надання послуг. Розірвання договору про надання послуг. Загальні положення про перевезення. Договір перевезення вантажу. Договір перевезення пасажирів та багажу. Права пасажирів. Договір чартеру (фрахтування). Перевезення у прямому змішаному сполученні. Перевезення транспортом загального користування. Провізна плата. Завантаження та вивантаження вантажу. Строк доставки вантажу, пасажирів, багажу, пошти. Відповідальність за зобов'язаннями, що випливають із договору перевезення. Договір транспортного експедирування. Загальні положення про зберігання. Договір зберігання. Строк зберігання. Виконання договору зберігання. Користування річчю, переданою на зберігання. Плата за зберігання. Відповідальність зберігача за втрату (нестачу) або пошкодження речі. Відшкодування збитків. Зберігання за законом. Зберігання на товарному складі. Договір складського зберігання. Зберігання речі у ломбарді. Зберігання цінностей у банку. Зберігання речей у камерах схову організацій, підприємств транспорту. Зберігання речей у гардеробі організації, у готелі. Зберігання речей пасажирів під час його перевезення. Зберігання автотранспортних засобів. Договір охорони.

Тема 24. Страхування. Доручення. Комісія. Управління майном. Договір страхування. Предмет договору страхування. Форма договору страхування. Сторони у договорі страхування, їх права та обов'язки. Укладення договору страхування на користь третьої особи. Співстрахування. Умови та порядок здійснення страхової виплати. Відповідальність страховика. Перехід до страховика прав страхувальника щодо особи, відповідальної за завдані збитки. Припинення договору страхування. Недійсність договору страхування. Обов'язкове страхування. Договір доручення. Виконання доручення. Обов'язки повіреного та довірителя.

Припинення договору доручення. Договір комісії. Комісійна плата. Виконання договору комісії. Субкомісія. Права та обов'язки сторін за договором комісії. Договір управління майном. Предмет договору управління майном. Сторони договору управління майном, їх права та обов'язки. Строк договору управління майном. Здійснення управління майном. Припинення договору управління майном.

Тема 25. Позика. Кредит. Банківський вклад. Банківський рахунок. Розрахунки. Договір позики. Форма договору позики. Проценти за договором позики. Права та обов'язки сторін за договором позики. Наслідки порушення договору позичальником. Кредитний договір. Проценти за кредитним договором. Комерційний кредит. Договір банківського вкладу. Види банківських вкладів. Проценти на банківський вклад. Договір банківського вкладу на користь третьої особи. Ощадна книжка. Ощадний (депозитний) сертифікат. Договір банківського рахунка. Операції за рахунком, що виконуються банком. Кредитування рахунка. Проценти за користування коштами, що знаходяться на рахунку. Списання грошових коштів з рахунка. Розірвання договору банківського рахунка. Банківська таємниця. Договір факторингу. Загальні положення про розрахунки. Форми розрахунків. Види безготівкових розрахунків. Здійснення безготівкових розрахунків.

Тема 26. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Спільна діяльність. Види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Ліцензійний договір. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Державна реєстрація договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Договір комерційної концесії. Сторони в договорі комерційної концесії, їх права та обов'язки. Договір про спільну діяльність. Договір простого товариства. Вклади учасників. Спільне майно учасників. Відповідальність учасників за спільними зобов'язаннями. Припинення договору простого товариства. Відповідальність учасника, щодо якого договір простого товариства припинений.

Змістовий модуль 6.

Тема 27. Недоговірні зобов'язання. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу. Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу. Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Рятуння здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи. Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

Тема 28. Відшкодування шкоди. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду. Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду. Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист. Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади або органом місцевого самоврядування. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду. Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка потерпіла від злочину. Відшкодування шкоди, завданої малолітньою або неповнолітньою особою. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною фізичною особою. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Відшкодування шкоди, завданої спільно кількома особами. Способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Тема 29. Спадкове право. Загальні положення про спадкування. Склад спадщини. Права та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини. Відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування. Усунення від права на спадкування. Спадкування за заповітом. Право

заповідача на призначення спадкоємців. Право заповідача на визначення обсягу спадщини, що має спадкуватися за заповітом. Право заповідача на заповідальний відказ. Право заповідача на покладення на спадкоємця інших обов'язків. Право на обов'язкову частку у спадщині. Заповіт з умовою. Заповіт подружжя. Встановлення сервітуту у заповіті. Загальні вимоги до форми заповіту. Посвідчення заповіту. Недійсність заповіту. Спадкування за законом. Черговість спадкування за законом. Спадкування за правом представлення. Здійснення права на спадкування. Прийняття спадщини. Перехід права на прийняття спадщини. Виконання заповіту. Повноваження виконавця заповіту. Оформлення права на спадщину. Спадковий договір.

Змістовий модуль 7.

Тема 30. Загальні положення сімейного права. Поняття сімейного права та його місце в системі права України. Предмет і метод сімейного права. Основні засади (принципи) сімейного права. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Захист сімейних прав та інтересів.

Тема 31. Правове регулювання шлюбу. Поняття шлюбу та його правова природа. Умови та порядок укладення шлюбу. Недійсність шлюбу. Поняття та підстави припинення шлюбу. Розірвання шлюбу органом РАЦС. Розірвання шлюбу в судовому порядку.

Тема 32. Права та обов'язки подружжя. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя. Право особистої приватної власності дружини та чоловіка. Право спільної сумісної власності подружжя. Права та обов'язки подружжя по утриманню. Шлюбний договір

Тема 33. Права та обов'язки батьків і дітей. Визначення походження дитини. Особисті немайнові права та обов'язки батьків і дітей. Позбавлення батьківських прав. Відібрання дитини без позбавлення батьківських прав. Права батьків і дітей на майно. Обов'язок матері, батька утримувати дитину та його виконання. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина та його виконання. Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків та його виконання.

Тема 34. Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Усиновлення. Опіка та піклування над дітьми. Патронат над дітьми. Прийомна сім'я. Дитячий будинок сімейного типу. Особливості усиновлення дітей громадянами України, які проживають за її межами, та іноземцями.

Тема 35. Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів. Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів. Обов'язок по утриманню інших членів сім'ї та родичів.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ.

Тематичний план

Назви тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Практичні заняття	Самостій на робота
III семестр				
Змістовий модуль 1.				
Тема 1. Основні положення цивільного права	9	2	2	5
Тема 2. Фізична особа як учасник цивільних відносин	10	2	2	6
Тема 3. Особисті немайнові права фізичної особи	10	2	2	6
Тема 4. Юридичні особи як учасники цивільних відносин	14	4	4	6
Тема 5. Підприємницькі та непідприємницькі товариства як учасники цивільних відносин	14	4	4	6
Тема 6. Держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як учасники цивільних відносин	9	2	2	5
Змістовий модуль 2.				
Тема 7. Об'єкти цивільних прав	10	2	2	6
Тема 8. Правочини	10	2	2	6
Тема 9. Представництво	10	2	2	6

Назви тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Практичні заняття	Самостій на робота
Тема 10. Строки в цивільному праві, позовна давність.	10	2	2	6
Змістовий модуль 3.				
Тема 11. Право власності, його набуття і припинення	14	4	4	6
Тема 12. Окремі види права власності. Захист права власності	10	2	2	6
Тема 13. Речові права на чуже майно	10	2	2	6
Тема 14. Право інтелектуальної власності	10	2	2	6
Тема 15. Загальні положення про зобов'язання	10	2	2	6
Тема 16. Виконання зобов'язання. Забезпечення виконання зобов'язання	10	2	2	6
Тема 17. Припинення зобов'язання. Порушення зобов'язання та відповідальність за порушення зобов'язання	10	2	2	6
Усього за семестр	180	40	40	100
IV семестр				
Змістовий модуль 4.				
Тема 18. Загальні положення про договір	8	2	2	4
Тема 19. Купівля-продаж. Міна	8	2	2	4
Тема 20. Дарування. Рента. Довічне утримання	8	2	2	4
Тема 21. Найм (оренда). Найм (оренда) житла. Позичка	8	2	2	4
Тема 22. Підряд. Будівельний підряд	8	2	2	4
Змістовий модуль 5.				
Тема 23. Послуги. Перевезення. Зберігання	8	2	2	4
Тема 24. Страхування. Доручення. Комісія. Управління майном	8	2	2	4
Тема 25. Позика. Кредит. Банківський вклад. Банківський рахунок. Розрахунки	8	2	2	4
Тема 26. Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. Спільна діяльність	10	2	4	4
Змістовий модуль 6.				
Тема 27. Недоговірні зобов'язання	8	2	2	4
Тема 28. Відшкодування шкоди	8	2	2	4
Тема 29. Спадкове право	8	2	2	4
Змістовий модуль 7.				
Тема 30. Загальні положення сімейного права	8	2	2	4
Тема 31. Правове регулювання шлюбу	8	2	2	4
Тема 32. Права та обов'язки подружжя	8	0	2	6
Тема 33. Права та обов'язки батьків і дітей	8	2	2	4
Тема 34. Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування	10	2	2	6
Тема 35. Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів	10	2	2	6
Усього за семестр	150	34	38	78
Усього за курс	330	74	78	178

5. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.

Змістовий модуль 1.

Тема 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА (2 год.)

План

1. Предмет і метод цивільного права
2. Система цивільного права
3. Принципи цивільного права

4. Цивільне законодавство
5. Дія актів цивільного законодавства
6. Аналогія закону і аналогія права
7. Відмежування цивільного права від інших суміжних галузей права
8. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків
9. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків
10. Захист цивільних прав та інтересів

Тема 2. ФІЗИЧНА ОСОБА ЯК УЧАСНИК ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН (2 год.)

План

1. Поняття фізичної особи та її цивільна правоздатність
2. Цивільна дієздатність фізичної особи
3. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою
4. Оголошення фізичної особи померлою
5. Опіка та піклування

Тема 3. ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ (2 год.)

План

1. Поняття, види та здійснення особистих немайнових прав фізичної особи
2. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи
3. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи

Тема 4. ЮРИДИЧНІ ОСОБИ ЯК УЧАСНИКИ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН (4 год.)

План

I заняття

1. Поняття, сутність і правова природа юридичної особи
2. Ознаки юридичної особи
3. Види юридичних осіб
4. Організаційно-правові форми юридичних осіб

II заняття

1. Створення юридичної особи
2. Державна реєстрація юридичної особи
3. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи
4. Припинення юридичної особи
5. Злиття, приєднання, поділ та перетворення юридичної особи

Тема 5. ПІДПРИЄМНИЦЬКІ ТА НЕПІДПРИЄМНИЦЬКІ ТОВАРИСТВА ЯК УЧАСНИКИ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН (4 год.)

План

I заняття

1. Підприємства, їх види та загальні засади правового статусу
2. Особливості правового статусу державних підприємств
3. Особливості правового статусу комунальних підприємств
4. Підприємства колективної власності. Підприємства громадських та релігійних організацій

II заняття

1. Господарські товариства, їх види та загальні засади правового статусу
2. Види акціонерних товариств та особливості їх правового статусу
3. Правовий статус товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю
4. Правовий статус повного товариства, командитного товариства

Тема 6. ДЕРЖАВА, АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ, ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ ЯК УЧАСНИКИ ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИН (2 год.)

1. Держава як суб'єкт цивільних правовідносин
2. Територіальні громади як суб'єкти цивільних правовідносин
3. Органи, в особі яких держава може виступати як суб'єкт цивільного права

4. Набуття права власності державою

Змістовий модуль 2.

Тема 7. ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ (2 год.)

План

1. Поняття, види об'єктів цивільних прав
2. Речі як об'єкти цивільних прав
3. Майно
4. Класифікація речей
5. Гроші, валютні цінності як об'єкти цивільних прав
6. Цінні папери як об'єкти цивільних прав
7. Дії (результати робіт, послуги) та результати інтелектуальної, творчої діяльності як об'єкти цивільних прав
8. Інформація як об'єкт цивільних прав
9. Особисті немайнові блага як об'єкти цивільних прав
10. Майновий комплекс підприємства як об'єкт цивільних правовідносин

Тема 8. ПРАВОЧИНИ (2 год.)

План

1. Поняття правочину
2. Види правочинів
3. Умови чинності правочину
4. Форма правочину
5. Правові наслідки визнання правочину недійсним
6. Правові наслідки вчинення правочину з порушенням встановлених вимог
7. Нікчемні правочини
8. Оспорювані правочини

Тема 9. ПРЕДСТАВНИЦТВО (2 год.)

План

1. Представництво
2. Суб'єктний склад представництва
3. Види представництва
4. Повноваження представника
5. Довіреність та її види
6. Форма довіреності
7. Строк дії довіреності та її припинення
8. Передоручення

Тема 10. СТРОКИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ, ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ (2 год.)

План

1. Поняття та види строків у цивільному праві
2. Визначення та обчислення строків
3. Строки здійснення цивільних прав та виконання цивільних зобов'язань
4. Позовна давність
5. Початковий момент перебігу строку позовної давності
6. Наслідки закінчення строку позовної давності
7. Гарантійні строки

Змістовий модуль 3.

Тема 11. ПРАВО ВЛАСНОСТІ, ЙОГО НАБУТТЯ І ПРИПИНЕННЯ (4 год.)

План

І заняття

1. Власність
2. Право власності: поняття, зміст, види
3. Суб'єкти права власності. Форми права власності
4. Речові права

5. Набуття права власності
6. Підстави набуття права власності
7. Момент виникнення права власності за договором

II заняття

8. Здійснення та обмеження права власності
9. Припинення права власності
10. Підстави припинення права власності

Тема 12. ОКРЕМІ ВИДИ ПРАВА ВЛАСНОСТІ. ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ (2 год.)

План

1. Право приватної власності
2. Об'єкти права приватної власності
3. Суб'єкти та форми права власності
4. Поняття, види та суб'єкти права спільної власності
5. Право спільної часткової власності. Право спільної сумісної власності
6. Державна власність. Комунальна власність
7. Поняття і сутність захисту права власності
8. Суб'єкти захисту права власності
9. Речово-правові засоби захисту права власності

Тема 13. РЕЧОВІ ПРАВА НА ЧУЖЕ МАЙНО (2 год.)

План

1. Види речових прав на чуже майно
2. Право володіння чужим майном
3. Право користування чужим майном (земельні та особисті сервітути)
4. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис)
5. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій)

Тема 14. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (2 год.)

План

1. Загальні положення про право інтелектуальної власності
2. Право інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір (авторське право)
3. Право інтелектуальної власності на виконання, фонограму, відеограму та програму (передачу) організації мовлення
4. Право інтелектуальної власності на наукове відкриття, на винахід, корисну модель, промисловий зразок, на компонування інтегральної мікросхеми, на раціоналізаторську пропозицію, на сорт рослин, породу тварин
5. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування, на торговельну марку, на географічне зазначення, на комерційну таємницю

Тема 15. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ (2 год.)

План

1. Зобов'язальне право як підгалузь цивільного права
2. Поняття та сутність зобов'язання
3. Види цивільно-правових зобов'язань
4. Підстави виникнення зобов'язань
5. Сторони у зобов'язанні
6. Зобов'язання з множинністю осіб
7. Солідарні та субсидіарні зобов'язання

Тема 16. ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ (2 год.)

План

1. Поняття і принципи виконання зобов'язання
2. Виконання зобов'язання належними сторонами
3. Виконання зобов'язання частинами

4. Строк (термін) виконання зобов'язання
5. Місце виконання зобов'язання
6. Спосіб виконання зобов'язання
7. Загальні умови забезпечення виконання зобов'язання
8. Способи забезпечення виконання зобов'язань
9. Правові наслідки порушення зобов'язання

Тема 17. ПРИПИНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ. ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ (2 год.)

План

1. Підстави припинення зобов'язання
2. Правові наслідки порушення зобов'язання
3. Поняття, види та форми цивільно-правової відповідальності за порушення зобов'язань
4. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності за порушення зобов'язань
5. Підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання

Змістовий модуль 4.

Тема 18. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДОГОВІР (2 год.)

1. Поняття та види договору
2. Зміст договору. Умови договору
3. Строк договору. Ціна в договорі
4. Укладення договору
5. Зміна і розірвання договору

Тема 19. КУПІВЛЯ-ПРОДАЖ. МІНА (2 год.)

План

1. Договір купівлі-продажу та його предмет
2. Форма договору купівлі-продажу
3. Обов'язки продавця за договором та його відповідальність
4. Кількість товару. Асортимент товару
5. Якість товару. Гарантії якості товару
6. Комплектність товару. Тара та упаковка за договором купівлі-продажу
7. Обов'язок покупця прийняти товар
8. Ціна товару
9. Оплата товару. Продаж товару в кредит
10. Страхування товару
11. Договір роздрібною купівлі-продажу
12. Особливості купівлі-продажу нерухомого майна
13. Поняття та значення договору міни

Тема 20. ДАРУВАННЯ. РЕНТА. ДОВІЧНЕ УТРИМАННЯ (2 год.)

План

1. Договір дарування
2. Форма договору дарування
3. Сторони у договорі дарування
4. Договір ренти
5. Форма договору ренти
6. Сторони у договорі ренти
7. Поняття договору довічного утримання (догляду)
8. Форма договору довічного утримання (догляду)
9. Сторони в договорі довічного утримання (догляду)

Тема 21. НАЙМ (ОРЕНДА). НАЙМ (ОРЕНДА) ЖИТЛА. ПОЗИЧКА (2 год.)

План

1. Договір найму
2. Плата за користування майном
3. Строк договору найму

4. Користування річчю, переданою у найм
5. Піднайм
6. Припинення договору найму
7. Лізинг
8. Договір найму житла
9. Плата за користування житлом
10. Строк договору найму житла
11. Розірвання договору найму житла
12. Договір позички
13. Обов'язки та права сторін за договором позички
14. Припинення договору позички

Тема 22. ПІДРЯД. БУДІВЕЛЬНИЙ ПІДРЯД (2 год.)

План

1. Договір підряду.
2. Генеральний підрядник і субпідрядник.
3. Ціна роботи.
4. Строки виконання роботи. Порядок оплати роботи.
5. Якість роботи.
6. Побутовий підряд.
7. Договір будівельного підряду.
8. Забезпечення будівництва та оплата робіт.
9. Передання та прийняття робіт.
10. Відповідальність сторін.

Змістовий модуль 5.

Тема 23. ПОСЛУГИ. ПЕРЕВЕЗЕННЯ. ЗБЕРІГАННЯ (2 год.)

План

1. Договір про надання послуг
2. Плата за договором про надання послуг
3. Строк договору про надання послуг
4. Розірвання договору про надання послуг
5. Загальні положення про перевезення
6. Договір перевезення вантажу. Договір перевезення пасажирів та багажу
7. Права пасажирів
8. Загальні положення про зберігання
9. Договір зберігання. Виконання договору зберігання
10. Строк зберігання. Плата за зберігання
11. Відшкодування збитків

Тема 24. СТРАХУВАННЯ. ДОРУЧЕННЯ. КОМІСІЯ. УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ (2 год.)

План

1. Договір страхування
2. Форма договору страхування
3. Сторони у договорі страхування, їх права та обов'язки
4. Договір доручення
5. Виконання доручення. Припинення договору доручення
6. Договір комісії
7. Виконання договору комісії. Комісійна плата
8. Договір управління майном
9. Сторони договору управління майном, їх права та обов'язки
10. Здійснення управління майном

Тема 25. ПОЗИКА. КРЕДИТ. БАНКІВСЬКИЙ ВКЛАД. БАНКІВСЬКИЙ РАХУНОК. РОЗРАХУНКИ (2 год.)

План

1. Договір позики
2. Форма договору позики
3. Кредитний договір
4. Проценти за кредитним договором
5. Договір банківського вкладу
6. Види банківських вкладів
7. Договір банківського рахунка
8. Розірвання договору банківського рахунка
9. Загальні положення про розрахунки
10. Форми розрахунків

Тема 26. РОЗПОРЯДЖАННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ. СПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ (4 год.)

План

I заняття

1. Види договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності
2. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності
3. Ліцензійний договір

II заняття

4. Договір комерційної концесії
5. Договір про спільну діяльність
6. Договір простого товариства

Змістовий модуль 6.

Тема 27. НЕДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ (2 год.)

План

1. Публічна обіцянка винагороди
2. Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення
3. Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи
4. Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи

Тема 28. ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ (2 год.)

План

I заняття

1. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду
2. Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду
3. Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист
4. Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності
5. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою
6. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади або органом місцевого самоврядування
7. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду
8. Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка потерпіла від злочину

Тема 29. СПАДКОВЕ ПРАВО (2 год.)

План

1. Загальні положення про спадкування
2. Склад спадщини
3. Відкриття спадщини
4. Спадкоємці
5. Право на спадкування
6. Прийняття спадщини
7. Оформлення права на спадщину
8. Спадкування за заповітом

9. Посвідчення заповіту
10. Недійсність заповіту
11. Виконання заповіту
12. Спадкування за законом
13. Черговість спадкування за законом
14. Спадкування за правом представлення
15. Перехід права на прийняття спадщини

Змістовий модуль 7.

Тема 30. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СІМЕЙНОГО ПРАВА (2 год.)

План

1. Поняття сімейного права
2. Предмет і метод сімейного права
3. Основні засади (принципи) сімейного права
4. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків
5. Захист сімейних прав та інтересів

Тема 31. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБУ (2 год.)

План

1. Поняття шлюбу та його правова природа
2. Умови та порядок укладення шлюбу
3. Недійсність шлюбу
4. Поняття та підстави припинення шлюбу
5. Розірвання шлюбу органом РАЦС
6. Розірвання шлюбу в судовому порядку

Тема 32. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОДРУЖЖЯ (2 год.)

План

1. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя
2. Право особистої приватної власності дружини і чоловіка та його здійснення
3. Право спільної сумісної власності подружжя, підстави його набуття та об'єкти
4. Поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя
5. Права та обов'язки подружжя по утриманню
6. Шлюбний договір

Тема 33. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ (2 год.)

План

1. Визначення походження дитини
2. Особисті немайнові права та обов'язки батьків і дітей
3. Позбавлення батьківських прав
4. Відібрання дитини без позбавлення батьківських прав
5. Права батьків і дітей на майно
6. Обов'язок матері, батька утримувати дитину та його виконання
7. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина та його виконання
8. Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків та його виконання

Тема 34-35. ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ.

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ІНШИХ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї ТА РОДИЧІВ (4 год.)

План

1. Правовий захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування
  2. Усиновлення
  3. Проведення діяльності з усиновлення.
  4. Опіка та піклування над дітьми
  5. Проведення органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини
1. Патронат над дітьми
  2. Прийомна сім'я

3. Дитячий будинок сімейного типу
4. Правова охорона дитинства
5. Права та свободи дитини
6. Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів

Теми презентацій (самостійна робота)

Змістовий модуль 1.

1. Учасники цивільних відносин.
2. Співвідношення понять “цивільно-правові нормативні акти”, “цивільне законодавство” та “акти, що містять норми цивільного права”.
3. Зміст правоздатності громадян. Виникнення і припинення правоздатності громадян.
4. Зміст дієздатності громадян.
5. Співвідношення понять „правоздатність” та „суб'єктивне право”.
6. Визначення поняття „обмежена дієздатність”.
7. Фізична особа – підприємець.
8. Акти цивільного стану.
9. Охорона та захист особистих немайнових права.
10. Види особистих немайнових прав.
11. Організаційна структура підприємства.
12. Управління підприємством.
13. Відносини членства у виробничому кооперативі.
14. Особливості правового статусу благодійних та інших неприбуткових організацій.
15. Правові форми участі держави, територіальних громад у цивільних правовідносинах.

Змістовий модуль 2.

1. Обороздатність об'єктів цивільних прав.
2. Об'єкти цивільних прав що обертаються вільно.
3. Об'єкти цивільних прав, що вилучені з цивільного обороту та обмежені в обороті.
4. Річ, рухомі та нерухомі речі.
5. Види цінних паперів.
6. Правовий захист інтелектуальної, творчої діяльності.
7. Тварини, як особливий об'єкт цивільних прав.
8. Біржові правочини, їх особливості.
9. Особливості здійснення правочину в електронній формі.
10. Множинність сторін у правочинах.
11. Момент недійсності правочину.
12. Тлумачення правочину.
13. Конклюдентні дії.
14. Презумпція правомірності правочинів.

Змістовий модуль 3.

1. Історичний розвиток права власності.
2. Первісні та похідні способи набуття права власності.
3. Правовий режим майна державного підприємства.
4. Обмеження та обтяження права власності.
5. Підстави набуття права державної власності.
6. Добросовісне та недобросовісне володіння.
7. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна.
8. Історичний розвиток права власності.
9. Спільна сумісна власність подружжя.
10. Власність юридичних осіб.
11. Право власності на землю.

12. Зобов'язально-правові способи захисту права власності.
13. Віндикаційний позов.
14. Негаторний позов.
15. Визнання права власності.
16. Право власності українського народу.

Змістовий модуль 4.

1. Поняття відшкодування майнової шкоди.
2. Поняття компенсації моральної шкоди.
3. Поняття випадку і непереборної сили.
4. Публічний договір.
5. Договір приєднання.
6. Попередній договір.
7. Договір на користь третьої особи.
8. Сторони в договорі поставки.
9. Зміст договору поставки.
10. Права та обов'язки сторін.
11. Поняття, значення та сфера застосування договору контракції.
12. Сторони в договорі контракції.
13. Зміст договору контракції.
14. Поняття, значення та сфера застосування договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.
15. Договір дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому.
16. Предмет договору найму житла. Оренда житла з викупом. Тимчасові мешканці. Ремонт житла, переданого у найм.

Змістовий модуль 5.

1. Відповідальність виконавця за порушення договору про надання послуг.
2. Договір чартеру (фрахтування).
3. Відповідальність за зобов'язаннями, що випливають із договору перевезення.
4. Договір транспортного експедирування.
5. Користування річчю, переданою на зберігання.
6. Зберігання автотранспортних засобів.
7. Договір охорони.
8. Перевезення у прямому змішаному сполученні.
9. Перевезення транспортом загального користування. Провізна плата. Завантаження та вивантаження вантажу.
10. Обов'язкове страхування.
11. Строк договору управління майном. Припинення договору управління майном.
12. Права та обов'язки сторін за договором позики.
13. Комерційний кредит.
14. Договір банківського вкладу на користь третьої особи. Банківська таємниця.
15. Договір факторингу.

Змістовий модуль 6.

1. Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.
2. Умови виникнення і зміст зобов'язань, що виникають внаслідок рятування життя фізичної особи.
3. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу. Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу.
4. Підстави стягнення в дохід держави безпідставно отриманого майна.
5. Права та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини.

6. Право на обов'язкову частку у спадщині.
7. Заповіт з умовою.
8. Заповіт подружжя.
9. Поняття, сторони та форма спадкового договору.
10. Усунення від права на спадкування.
11. Право заповідача на призначення спадкоємців. Право заповідача на визначення обсягу спадщини, що має спадкуватися за заповітом. Право заповідача на заповідальний відказ. Право заповідача на покладення на спадкоємця інших обов'язків.
12. Повноваження виконавця заповіту.
13. Встановлення сервітуту у заповіті.
14. Загальні вимоги до форми заповіту.

Змістовий модуль 7.

1. Місце сімейного права в системі права України.
2. Джерела сімейного права.
3. Сімейні правовідносини, їх суб'єкти, об'єкти, зміст.
4. Юридичні факти в сімейному праві.
5. Система сімейного права і система сімейного законодавства.
6. Спорідненість та свояцтво, їх юридичне значення.
7. Фактичні шлюбні відносини.
8. Правові наслідки недійсності шлюбу.
9. Підстави припинення шлюбу.
10. Реєстрація розірвання шлюбу.
11. Право на повторний шлюб після розірвання шлюбу.
12. Встановлення режиму окремого проживання подружжя та його правові наслідки.

7. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів:

Рівень теоретичної підготовки студента визначається під час його усної відповіді на теоретичні питання на практичних заняттях, під час складання заліку (V семестр) та оцінюється за такими критеріями:

- відповідність змісту;
- повнота та ґрунтовність викладу;
- доказовість викладу;
- термінологічна коректність.

Студент може отримати **5 балів** ("відмінно"), якщо його відповідь повністю відповідає змісту питання, усі основні проблеми визначені чітко, розкриті повністю та ґрунтовно; студент демонструє високий рівень доказовості викладу матеріалу з питання та може викласти свою точку зору з проблеми, що обговорюється; студент досить вільно й коректно користується юридичною термінологією.

Студент може отримати **4 бали** ("добре"), якщо його відповідь в основному відповідає змісту питання, не всі основні проблеми визначені чітко, не розкриті досить повно та ґрунтовно; студент викладає матеріал, в основному аргументуючи методичні положення, та відчуває труднощі у викладенні своєї точки зору щодо низки проблем; студент в основному правильно користується юридичною термінологією, невелика кількість помилок не перешкоджає розумінню змісту викладеного.

Студент може отримати **3 бали** ("задовільно"), якщо його відповідь лише частково відповідає змісту питання, основні проблеми визначені нечітко, розкриті лише частково і без належної глибини; студент викладає матеріал, майже не аргументуючи методичні положення, та не має своєї точки зору щодо більшості проблем; студент допускає значну кількість термінологічних помилок, що ускладнює розуміння змісту викладеного.

Студент може отримати **2 бали** (“незадовільно”), якщо його відповідь не відповідає змісту питання, основні проблеми не визначені і не розкриті; доказовість викладу матеріалу і самостійні міркування відсутні; студент майже не користується юридичною термінологією.

Рівень володіння професійно-методичними вміння визначається під час виконання студентом практичного завдання (аналіз запропонованої практичної ситуації з точки зору застосування норм права, складання власного варіанту її вирішення) на практичних заняттях, при виконанні завдань самостійної роботи, під час складання заліку (V семестр) та оцінюється за такими критеріями:

- точність та повнота виконання практичного завдання;
- обґрунтованість правового аналізу конкретної теми з точки зору їх відповідності принципам навчання, вимогам поетапного формування навичок і вмінь.

Студент може отримати **5 балів** (“відмінно”) або «зараховано», якщо завдання виконане ним повністю, є комунікативно орієнтованим, відповідає вимогам поетапного формування навичок і вмінь та принципам навчання ІМ, відбиває специфіку навчання правового матеріалу, демонструє володіння студентом юридичною термінологією. За розробку, що в основному відповідає вимогам, виконане повністю, проте має незначні порушення логіки поетапного формування навичок і вмінь, невелику кількість термінологічних помилок, що не перешкоджають розумінню змісту, він може отримати **4 бали** (“добре”) або «зараховано». Практичне завдання, яке виконане частково, має серйозні порушення логіки поетапного формування навичок і вмінь, містить значну кількість помилок, оцінюється **3 балами** (“задовільно”) або «зараховано». Завдання, яке майже чи повністю не відповідає встановленим викладачем вимогам, демонструє недоречне вживання методичних термінів, оцінюється **0-2 балами** (“незадовільно”) або «незараховано».

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад конституції, трудового права, освітнього менеджменту, економіки, права тощо;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконати індивідуальне завдання
- самостійну роботу, підготовка якої є обов'язковою умовою допуску до екзамену. Студент, який не підготував самостійну роботу, до екзамену не допускається.
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkgl03ZKUAbBL-VH/view>)). У процесі навчання та при підготовці самостійної роботи, виконанні індивідуальних завдань, забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

8. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Назва теми	Всього балів	Практичні заняття	Індивідуальна робота	Контроль на роботу	Самостійна робота
III навчальний семестр					
Змістовий модуль 1					
Тема 1. Основні положення цивільного права	4	4			
Тема 2. Фізична особа як учасник цивільних відносин	4	4			
Тема 3. Особисті немайнові права фізичної особи	4	4			
Тема 4. Юридичні особи як учасники цивільних відносин	4	4			
Тема 5. Підприємницькі та непідприємницькі товариства як учасники цивільних відносин	4	4			
Тема 6. Держава, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як учасники цивільних відносин	7	4			3
Змістовий модуль 2					
Тема 7. Об'єкти цивільних прав	4	4			
Тема 8. Правочини	4	4			
Тема 9. Представництво	4	4			
Тема 10. Строки в цивільному праві, позовна давність.	10	4	3		3
Змістовий модуль 3					
Тема 11. Право власності, його набуття і припинення	4	4			
Тема 12. Окремі види права власності. Захист права власності	4	4			
Тема 13. Речові права на чуже майно	4	4			
Тема 14. Право інтелектуальної власності	4	4			
Тема 15. Загальні положення про зобов'язання	4	4			
Тема 16. Виконання зобов'язання. Забезпечення виконання зобов'язання	4	4			
Тема 17. Припинення зобов'язання. Порухення зобов'язання та відповідальність за порушення зобов'язання	27	4	3	20	
Всього за семестр	100	68	6	20	6
IV навчальний семестр					
Змістовий модуль 4					
Тема 18. Загальні положення про договір	3	3			
Тема 19. Купівля-продаж. Міна	3	3			
Тема 20. Дарування. Рента. Довічне утримання	3	3			
Тема 21. Найм (оренда). Найм	3	3			

(оренда) житла. Позичка					
Тема 22. Підряд. Будівельний підряд	7	3	4		
Змістовий модуль 5					
Тема 23. Послуги. Перевезення. Зберігання	3	3			
Тема 24. Страхування. Доручення. Комісія. Управління майном	3	3			
Тема 25. Позика. Кредит. Банківський вклад. Банківський рахунок. Розрахунки	3	3			
Тема 26. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Спільна діяльність	7	3	4		
Змістовий модуль 6					
Тема 27. Недоговірні зобов'язання	3	3			
Тема 28. Відшкодування шкоди	3	3			
Тема 29. Спадкове право	7	3	4		
Всього за модуль 6	3	3			
Змістовий модуль 7					
Тема 30. Забальні положення сімейного права	3	3			
Тема 31. Правове регулювання шлюбу	3	3			
Тема 32. Права та обов'язки подружжя	3	3			
Тема 33. Права та обов'язки батьків і дітей	3	3			
Тема 34. Влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування	3	3			
Тема 35. Права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів	32	3		20	9
Всього за семестр	100	54	12	20	9

III навчальний семестр

Вид навчальної діяльності	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Робота на практичному занятті	17	4	до 68
Індивідуальне завдання	2	3	до 6
Самостійна робота, реферативні повідомлення, вирішення практичних задач, складання документів	2	3	до 6
Підсумкова контрольна робота	1	20	до 20
Разом			до 100

IV навчальний семестр

Вид навчальної діяльності	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Робота на практичному занятті	18	3	до 54
Індивідуальне завдання	3	4	до 12
Самостійна робота, реферативні повідомлення, вирішення практичних задач, складання документів	1	9	до 9
Екзамен	1	25	до 25
Разом			до 100

9. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Предмет і метод цивільного права.
2. Система цивільного права. Принципи цивільного права.
3. Дія актів цивільного законодавства.
4. Аналогія закону і аналогія права.
5. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків.
6. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків.
7. Захист цивільних прав та інтересів.
8. Поняття фізичної особи та її цивільна правоздатність.
9. Цивільна дієздатність фізичної особи.
10. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Оголошення фізичної особи померлою.
11. Опіка та піклування.
12. Поняття, види та здійснення особистих немайнових прав фізичної особи. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.
13. Поняття, види та організаційно-правові форми юридичних осіб.
14. Створення юридичної особи.
15. Припинення юридичної особи.
16. Господарські товариства: загальні положення.
17. Повне товариство. Командитне товариство.
18. Товариство з обмеженою відповідальністю. Товариство з додатковою відповідальністю

19. Акціонерне товариство.
20. Виробничий кооператив.
21. Правові форми участі держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах. Органи та представники, через яких діє держава,
22. Відповідальність за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних грома
23. Поняття і види об'єктів цивільних прав.
24. Поняття та види правочинів. Умови чинності правочину.
25. Форма правочину.
26. Недійсність правочину.
27. Правові наслідки вчинення правочину з порушенням встановлених вимог.
28. Представництво.
29. Визначення та обчислення строків.
30. Позовна давність.
31. Право власності: поняття, зміст, здійснення, види.
32. Набуття права власності.
33. Припинення права власності.
34. Право спільної власності.
35. Захист права власності.
36. Речові права на чуже майно.
37. Загальні положення про право інтелектуальної власності.
38. Поняття та види цивільно-правових зобов'язань.
39. Підстави виникнення зобов'язань. Сторони у зобов'язанні.
40. Виконання зобов'язання.
41. Забезпечення виконання зобов'язання.
42. Припинення зобов'язання.
43. Правові наслідки порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язання.
44. Поняття та види договору.
45. Умови договору.
46. Укладення договору. Зміна і розірвання договору.
47. Купівля-продаж, міна. Дарування
48. Рента, довічне утримання, позичка.
49. Найм (оренда), найм (оренда) житла.
50. Підряд, будівельний підряд.
51. Послуги.
52. Перевезення, зберігання.
53. Страхування,
54. Доручення, комісія, управління майном.
55. Позика, кредит.
56. Банківський вклад, банківський рахунок, факторинг, розрахунки.
57. Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, комерційна концесія.
58. Публічна обіцянка винагороди.
59. Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
60. Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна іншої особи.
61. Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.
62. Відшкодування шкоди: загальні положення. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.
63. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).
64. Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.
65. Загальні положення про спадкування.
66. Спадкування за заповітом.
67. Спадкування за законом.

68. Здійснення права на спадкування. Виконання заповіту. Оформлення права на спадщину
69. Спадковий договір.
70. Поняття, предмет і система сімейного права.
71. Поняття та особливості сімейних правовідносин.
72. Суб'єкти, об'єкти сімейних правовідносин.
73. Джерела сімейного законодавства.
74. Поняття, умови та порядок укладення шлюбу.
75. Поняття шлюбу. Право на шлюб.
76. Шлюбний вік.
77. Добровільність шлюбу. Одношлюбність.
78. Особи, які не можуть перебувати у шлюбі.
79. Значення державної реєстрації шлюбу.
80. Заява про реєстрацію шлюбу. Час реєстрації шлюбу. Місце реєстрації шлюбу.
81. Правові наслідки недійсності шлюбу. Підстави припинення шлюбу.
82. Припинення шлюбу внаслідок його розірвання.
83. Розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану за заявою подружжя, яке не має дітей.
84. Розірвання шлюбу за заявою одного з подружжя.
85. Визнання розірвання шлюбу фіктивним.
86. Розірвання шлюбу за рішенням суду за спільною заявою подружжя, яке має дітей.

11. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчальна програма
 Робоча програма навчальної дисципліни
 Перелік рекомендованої літератури з курсу
 Методичні матеріали до практичних занять
 Питання для самостійного опрацювання
 Тематика рефератів
 Перелік питань для підсумкового контролю знань

12. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основні нормативно-правові акти

1. Конституція України
2. Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 р.
3. *Конвенція про згоду на вступ до шлюбу*, мінімальний шлюбний вік та реєстрацію шлюбів від 7 листопада 1962 р.
4. Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми від 29 травня 1980 р.
5. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р.
6. Цивільний кодекс України
7. Сімейний кодекс України
8. Житловий кодекс України
9. Цивільний процесуальний кодекс України
10. Повітряний кодекс України
11. Кодекс Торговельного мореплавства України
12. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р.
13. Про освіту: Закон України від 23 травня 1991 р.
14. Про господарські товариства: Закон України від 19 листопада 1991 р.
15. Про приватизаційні папери: Закон України від 6 березня 1992 р.
16. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р.

17. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25 червня 1993 р.
18. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р.
19. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15 грудня 1993 р.
20. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15 грудня 1993 р.
21. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: Закон України від 23 вересня 1994 р.
22. Про транспорт : Закон України від 10 листопада 1994 р.
23. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду: Закон України від 1 грудня 1994 р.
24. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 р.
25. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 р.
26. Про залізничний транспорт: Закон України від 4 липня 1996 р.
27. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30 жовтня 1996 р.
28. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р.
29. Про благодійність і благодійницькі організації: Закон України від 16 вересня 1997 р.
30. Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем: Закон України від 5 листопада 1997 р.
31. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р.
32. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 р.
33. Про охорону прав на зазначення походження товарів: Закон України 16 червня 1999 р.
34. Про концесії: Закон України від 16 липня 1999 р.
35. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 р.
36. Про племінне тваринництво: Закон України в редакції від 21 грудня 1999 р.
37. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України в редакції від 1 червня 2000 р.
38. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р.
39. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05 квітня 2001 р.
40. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р.
41. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 21 червня 2001 р.
42. Про авторське право і суміжні права: Закон України в редакції від 11 липня 2001 р.
43. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 р.
44. Про кредитні спілки: Закон України від 20 грудня 2001 р.
45. Про охорону прав на сорти рослин: Закон України в редакції від 17 січня 2002 р.
46. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців: Закон України від 15 травня 2003 р.
47. Про іпотеку: Закон України від 5 червня 2003 р.
48. Про соціальні послуги: Закон України від 19 червня 2003 р.
49. Про кооперацію: Закон України від 10 липня 2003 р.
50. Про соціальну роботу з дітьми та молоддю: Закон України від 13 січня 2005 р.
51. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей: Закон України від 2 червня 2005 р.
52. Про захист прав споживачів: Закон України в редакції від 1 грудня 2005 р.
53. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23 лютого 2006 р.
54. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21 вересня 2006 р.
55. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 р.
56. Про Депозитарну систему України: Закон України від 6 липня 2012 р.

57. Про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку і застосування спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 вересня 1993 р. № 706.
58. Типове положення про притулок для дітей служби у справах дітей : Затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 9 червня 1997 р. № 565.
59. Порядок забезпечення споживачів природним газом: Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1729.
60. Порядок постачання електричної енергії споживачам: Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 9 квітня 2002 р. № 475.
61. Положення про дитячий будинок сімейного типу: Затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 564.
62. Положення про прийомну сім'ю: Затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 565.
63. Правила надання послуг поштового зв'язку: Затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. № 1155.
64. Порядок розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або реальну його загрозу: Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 р. № 616.
65. Правила надання та отримання телекомунікаційних послуг: Затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2005 р. № 720.
66. Положення про Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини: Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2006 р. № 367.
67. Типове положення про службу у справах дітей обласної, Київської та Севастопольської міської державної адміністрації: Затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2007 р. № 1068.
68. Типове положення про службу у справах дітей районної, районної у містах Києві та Севастополі державної адміністрації: Затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2007 р. № 1068.
69. Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866.
70. Типове положення про комісію з питань захисту прав дитини: Затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866.
71. Порядок провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 905.
72. Загальне положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді: Затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 573.
73. Інструкція про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України: Затверджена постановою Правління Нацбанку України від 12 грудня 2002 р. № 502.
74. Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Затверджена наказом Міністерства юстиції України від 3 березня 2004 р. № 20/5 (zareestrovana v Ministerstvi yustitsii Ukraini 3 berезня 2004 р. за № 283/8882).
75. Правила перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України : затверджені наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 27 грудня 2006 р. № 1196.
76. Порядок вибуття дітей із закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, й соціального захисту дітей до сімейних форм виховання: Затверджений наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 2 лютого 2007 р. № 302/80/49 (zareestrovaniy u Ministerstvi yustitsii Ukraini 5 березня 2007 р. за № 186/13453).

77. Порядок взаємодії центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді із закладами охорони здоров'я щодо профілактики раннього соціального сирітства: Затверджений наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства охорони здоров'я України від 24 липня 2007 р. № 2643/420 (zareєстрований у Міністерстві юстиції України 6 серпня 2007 р. за № 898/14165).
78. Порядок взаємодії центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та управлінь (відділів) освіти щодо підготовки до самостійного життя дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з числа учнів старших та випускних класів інтернатних закладів і шкіл соціальної реабілітації: Затверджений наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України від 28 вересня 2007 р. № 3455/853 (zareєстрований у Міністерстві юстиції України 18 жовтня 2007 р. за № 1186/14453).
79. Типове положення про дитячий будинок-інтернат: Затверджене наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 2 квітня 2008 р. № 173 (zareєстроване в Міністерстві юстиції України 23 липня 2008 р. за № 675/15366).
80. Типове положення про молодіжне відділення дитячого будинку-інтернату: Затверджене наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 2 квітня 2008 р. № 173 (zareєстроване в Міністерстві юстиції України 23 липня 2008 р. за № 675/15366).
81. Інструкція щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї: Затверджена наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства внутрішніх справ України від 7 вересня 2009 р. № 3131/386 (zareєстрована у Міністерстві юстиції України 30 вересня 2009 р. за № 917/16933).
82. Порядок здійснення соціального супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу: Затверджений наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 23 вересня 2009 № 3357 (zareєстрований у Міністерстві юстиції України 16 жовтня 2009 р. за № 966/16982).
83. Порядок взаємодії центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді і служб у справах дітей у процесі встановлення опіки, піклування, створення та забезпечення діяльності прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу: Затверджений наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 25 вересня 2009 р. № 3385 (zareєстрований у Міністерстві юстиції України 21 жовтня 2009 р. за № 972/16988).
84. Інструкція з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей: Затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 19 грудня 2012 р. № 1176 (zareєстрована у Міністерстві юстиції України 15 січня 2013 р. за № 121/22653).

Основна література

1. Борисова В.І. Цивільне право України. – К.: Юрінком Інтер. - 2007. – 1030 с.
2. Законодавство України про сім'ю. – К.: Юрінком Інтер. - 2002. – 384 с.
3. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / За ред. Ю.С.Червоного. – К.: Юрінком Інтер. - 2008. – 504 с.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, В.В.Луця. – К.: Юрінком Інтер. - 2008. – 1920 с.
5. Сімейне право України / За ред. В.І.Борисової та І.В.Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер. - 2008. – 288 с.
6. Сімейне право України / За ред. Є.О.Харитонова. – К.: Істина. - 2008. – 200 с.
7. Спадкування за законодавством України. Коментар. Судова практика. – К.: Юрінком Інтер. - 2008. – 384 с.
8. Харитонов Е.О., Саниахметова Н.А. Гражданское право Украины: Учебник. Издание второе. – Харьков: Одиссей, 2005. – 960 с.

9. Цивільне право України: Підручник: Кн. 1 / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер. - 2005. – 736 с.
10. Цивільне право України: Підручник: Кн. 2 / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер. - 2005. – 640 с.
11. Цивільний кодекс України: Коментар // За ред. Є.О.Харитонова, О.М.Калітенко. – Харків: Одиссей, 2003. – 856 с.

Додаткова література

1. Архипов С. И. Субъект права: теоретическое исследование. – СПб: Юридический Центр Пресс, 2004. – 469 с.
2. Бервено С. М. Проблеми договірнього права України: Монографія. - К., Юрінком Інтер. – 2006. – 392 с.
3. Боднар Т.В. Виконання договірних зобов'язань у цивільному праві. – К.: Юрінком Інтер. - 2005. – 272 с.
4. Буркацький Л.К. Захист цивільного права та інтересу. – К.: Юрінком Інтер. - 2006. – 400 с.
5. Буркацький Л. К. Спадкове право України: теорія, коментарі, практика, зразки заяв: Навчальний посібник. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2008. – 384 с.
6. Відшкодування матеріальної та моральної шкоди / Упоряд.: В.С. Ковальський, Л.П. Ляшко. – К.: Юрінком Інтер. - 2004. – 400 с.
7. Вінник О. М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення. Монографія. - К.: Атіка, 2003. – 352 с.
8. Галянтич М. К. Промислова власність: правові засоби охорони та захисту. Монографія. – К.: НДІ приватного права і підприємництва, 2003. – 256 с.
9. Дзера І.О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні. – К.: Юрінком Інтер. - 2001. – 256 с.
10. Договірне право. Загальна частина / За ред. О.В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер. - 2008. – 720 с.
11. Зобов'язальне право: Теорія і практика / За ред. О. В. Дзери. - К.: Юрінком Інтер, 2000. – 810 с.
12. Иоффе О. С. Обязательственное право. - М.: Юридическая литература, 1975. – 880 с.
13. Иоффе О. С. Правоотношения по советскому гражданскому праву. – Л.: Издательство Ленинградского университета, 1949. – 144 с.
14. Красавчиков О. А. Категории науки гражданского права. Избранные труды: В 2 т. – М.: Статут, 2005.
15. Новицкий И. Б., Лунц Л. А. Общее учение об обязательстве. - М.: Госюриздат, 1950.- 416 с.
16. Подцерковний О. П. Грошові зобов'язання господарського характеру: проблеми теорії і практики. – К.: Юстиніан. – 2006. – 424 с.
17. Право власності в Україні / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 816 с.
18. Примак В.Д. Вина і добросовісність у цивільному праві. – К.: Юрінком Інтер. - 2008. – 432 с.
19. Примак В.Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб. – К.: Юрінком Інтер. - 2007. – 432 с.
20. Смирнов А. М., Клещенко О. В. Транспортне право: Курс лекцій. – Донецьк: ДЮІ, 2006. – 300 с.
21. Хеда С.М. Правове регулювання участі іноземних юридичних осіб у цивільних правовідносинах (порівняльно-правовий аспект) . – К.: Юрінком Інтер. - 2005. – 184 с.

Інтернет-ресурси.

- 1.<http://www.rada.gov.ua>
- 2.<http://www.kmu.gov.ua>
- 3.<http://www.president.gov.ua>
- 4.<http://www.bank.gov.ua>
- 5.<http://www.sfs.gov.ua>

6. <http://www.customs.gov.ua>
7. <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. <http://www.menr.gov.ua>
9. <http://www.mof.gov.ua>
10. <http://www.me.gov.ua>
11. <http://www.drs.gov.ua>
12. <http://www.arbitr.gov.ua>
13. <http://www.spfu.gov.ua>
14. <http://www.rp.gov.ua>
15. <http://www.nssmc.gov.ua>
16. <http://www.mtu.gov.ua>
17. <http://www.mpe.kmu.gov.ua>